

УДК 330.34:303.725.3 (477)

О. І. Соскін

кандидат економічних наук, доцент, професор
кафедри підприємництва та міжнародних відносин
Національної академії управління,
директор Інституту трансформації суспільства, Україна
os@osp.com.ua

РОЛЬ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У ФОРМУВАННІ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ МОДЕЛІ: ЗМІНА ІМПЕРАТИВА В УМОВАХ ХАОСУ

Анотація. У статті досліджено, як змінюється модель державного регулювання в умовах переходу світового господарства і національних економік від системи детермінованого вертикально-ієрархічного устрою до системи керованого хаосу, у якому об'єктивно й органічно діють три генеральних мейнстріми. Обґрунтовано необхідність зміни ролі державного регулювання та його імператива у формуванні сучасної економічної моделі розвитку. Визначено, як на ці процеси впливає дія низхідної стадії великого циклу (хвилі) М. Кондратьєва.

Ключові слова: державне регулювання, економічна модель, системна економічна криза, простір хаосу, мейнстріми, великі цикли Кондратьєва, висхідна та низхідна стадії великого циклу, господарсько-технологічні уклади.

О. И. Соскин

кандидат экономических наук, доцент, профессор кафедры предпринимательства и международных отношений Национальной академии управления, директор Института трансформации общества, Украина

РОЛЬ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ В ФОРМИРОВАНИИ СОВРЕМЕННОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ МОДЕЛИ: СМЕНА ИМПЕРАТИВА В УСЛОВИЯХ ХАОСА

Аннотация. В статье исследовано, как изменяется модель государственного регулирования в условиях перехода мирового хозяйства и национальных экономик от системы детерминированного вертикально-иерархического устройства к системе управляемого хаоса, в котором объективно и органично действуют три генеральных мейнстрима. Обоснована необходимость изменения роли государственного регулирования и его императива в формировании современной экономической модели развития. Определено, как на эти процессы влияет действие нисходящей стадии большого цикла (волны) Н. Кондратьева.

Ключевые слова: государственное регулирование, экономическая модель, системный экономический кризис, пространство хаоса, мейнстримы, большие циклы Кондратьева, восходящая и нисходящая стадии большого цикла, хозяйственно-технологические уклады.

Oleh I. Soskin

Ph.D. in Economics, Docent, Professor of Entrepreneurship and International Relations Department, National Academy of Management, Director of the Institute of Society Transformation, Ukraine

ROLE OF STATE REGULATION IN FORMATION OF MODERN ECONOMIC MODEL: CHANGING IMPERATIVE IN THE CONDITIONS OF CHAOS

Abstract. In the article it is investigated how the model of state regulation in conditions of the world economy and national economies transition from determined vertical-hierarchical systems to controlled chaos systems in which three general mainstreams objectively and organically operate. Necessity to change a role of state regulation and its imperative in formation of modern economic development model is proved. The influence of N. Kondratiev's long cycle (wave) descending stage on these processes is determined.

Key word: state regulation, economic model, system economic crisis, space of chaos, mainstreams, long cycles of Kondratiev model, rising and declining stages of long cycle, industrial-technological modes.

JEL classification: E13, E17, E60, O11, H10

Постановка проблеми. Роль держави у формуванні національної економічної моделі попри зміну функцій та масштабів діяльності на різних етапах розвитку є визначальною стосовно всіх інших сфер діяльності, у тому числі економіки та управління суспільством [1, с. 154]. Із переходом до капіталістичних ринкових відносин поняття державного регулювання поступово витіснило поняття державного управління, залишивши йому лише управлінські функції відносно об'єктів, що знаходяться в державній власності, а решту галузей та сфер охопило державне регулювання. Саме через систему державного регулювання мають, з одного боку, забезпечуватися досягнення основних макроекономічних цілей: економічна ефективність, конкурентоспроможність, стабільне економічне зростання, соціальна справедливість, грошово-валютна і фінансова стійкість, однорідне підприємницьке середовище, рівність підприємницьких можливостей, вільний перелив капіталів, відкрита конкуренція, а з другого – створюватися умови для діяльності суб'єктів та об'єктів управління в напрямі, що є бажаним для держави і за яким відбуватиметься розвиток економічної моделі країни у цілому.

Однак в останні роки модель державного регулювання в багатьох країнах, і в Україні також, демонструє не-

здатність повною мірою реалізовувати свої функції, і на-самперед у фінансовій, економічній та соціальній царинах. Виконання цього завдання державою ускладнюється через нові небувалі виклики, вимоги і загрози, що породжуються процесами глобалізації та поширенням загальних кризових явищ. У таких умовах зростає частка некерованого хаосу, що активізує недетерміновані, у тому числі негативні, впливи на майбутній розвиток як світової, так і національних систем господарювання. Цей процес відбувається в період дії низхідної стадії великого циклу (хвилі) М. Кондратьєва. Відтак постає питання про зміну імператива моделі державного регулювання, що невідворотно викликає необхідність трансформації національних моделей економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми, які досліджуються у статті, перебували й нині перебувають у центрі уваги відомих учених. Зокрема йдеться про праці таких зарубіжних науковців, як Шумпетер Й. (Schumpeter J.), Аскофф Р. (Ackoff R.), Ансофф І. (Ansoff I.), Фрімен К. (Freeman C.), Хіроока М. (Hiroyoka M.), Кругман П. (Krugman P.), Рюш М. (Ruch M.), Стігліц Дж. (Stiglitz J.), а також російських впливових економістів – Кондратьєва М., Абалкіна Л., Глазьева С., Яков-

ця Ю., Акаєва А., Халтуріної Д., Коротаєва А., Курдюмова С., Князевої О., Кузьменка В. Серед українських учених слід відзначити В. Гейця, А. Гальчинського та ін.

Теорія хаосу, до якої ми звертаємося у своєму дослідженні, використовувалася переважно в таких галузях науки, як фізика і математика, уже кілька сторіч. Однак справжнього наукового розвитку вона набула у другій половині ХХ століття, коли вийшли у світ роботи математиків Лоренца Е. (*Lorenz E.*) і Мандельброта Б. (*Mandelbrot B.*). Її активно розвивали Фейгенбаум М. (*Feigenbaum M. J.*), Кулле П. (*Coulet P.*), Трессер Ч. (*Tresser C.*). Не так давно теорію хаосу почали застосовувати для оцінки економічних явищ. У 1990-ті роки американські економісти (*Gleick J., Chorafas D. N., Vaga T., Crownover R., Mandelbrot B.*) опублікували ряд праць, присвячених цій тематиці. Одним із перших виклав теоретичні основи теорії хаосу американський математик-економіст Петерс Е. (*Peters E., 1996*). У своїй книзі «Хаос і порядок на ринках капіталу» він зробив спробу проаналізувати цикли, ціни та мінливість ринків із позиції нелінійної економічної динаміки.

Водночас, залишаються недослідженими процеси зміни моделі державного регулювання в умовах низхідної стадії (фаза падіння і фаза депресії) великого циклу й наростання маси некерованого хаосу, руйнації детермінованих вертикально-ієрархічних систем та необхідності формування нової економічної моделі розвитку – моделі народного капіталізму.

Мета статті: дослідити, чому в умовах системної структурної фінансово-економічної кризи, яка відбувається у середовищі хаосу та дії основних мейнстрімів низхідної стадії великого циклу Кондратьєва, змінюється роль державного регулювання у формуванні економічної моделі розвитку країни.

Основні результати дослідження. Державне регулювання має визначену сферу застосування та характер впливу на об'єкти управління з метою досягнення позитивних результатів, тобто для реалізації встановлених цілей і завдань управління, а також «для упорядкування їх у межах заданих параметрів, планів, коригування відхилення від останніх» [2]. Базові економічні, політичні, соціальні та правові норми, що розробляються і ухвалюються державними інституціями, утворюють основу для нагромадження, виробництва, обміну, розподілу та споживання матеріальних благ [3, с. 688].

Залежно від ступеня участі держави в господарській діяльності й розмаїття її функцій у різних країнах діють специфічні моделі державного регулювання, але всі вони мають змішаний характер, що передбачає поєднання в тому чи іншому співвідношенні адміністративних і ринкових важелів впливу на економічний розвиток.

Водночас, остання системна та структурна світова фінансово-економічна криза, яка розпочалася у 2007 р. і якою охоплено більшість країн світу, виявила неспроможність багатьох моделей державного регулювання, а відтак і національних моделей економічного розвитку, організувати стабільне, а тим паче зростаюче, функціонування економіко-фінансово-соціального організму адекватно новим викликам та вимогам. Доказом тому є безуспішні потуги національних урядів за допомогою державного регулювання налагодити безперебійну роботу фінансової сфери, обмежити спекулятивні операції, оздоровити банківську систему, стимулювати розвиток підприємницького середовища й т. ін. Очікувалося, що завдяки подібним діям господарські суб'єкти одержать кредитну підтримку, підвищать рівень зайнятості, що приведе до збільшення обсягів споживання, а відповідно й стійкого економічного росту і процвітання. Однак таких результатів одержати не вдалося.

Минуло п'ять років відтоді як фінансова криза, що розпочалася у Сполучених Штатах, завдала потужного удару американській економіці, однак США й дотепер не в змозі подолати хронічне безробіття, рівень якого становить близько 8%. Масова і тривала бездіяльність потенційно продуктивної робочої сили створює умови для зниження

загального добробуту в країні. Американський економіст П. Кругман (*Paul Krugman, 2012*) у книзі «Негаймо покінчити з цією депресією!» («*End This Depression Now!*») стверджує, що Сполучені Штати зіштовхнулися не із звичайною рецесією, а потрапили в «ліквідну пастку», що вимагає системних трансформацій [4]. Не вдалося США й здолати боргову і бюджетну кризи. Вони все ще балансують на межі неспроможності виконання своїх державних фінансових зобов'язань.

Щодо країн Європи аналогічний висновок робить французький економіст М. Рюш (*Michel Ruch, 2012*): «Низькі фінансових криз, що розгортаються на континенті, свідчать про системний збій, а не про випадкові кон'юнктурні моменти, які або вирішуються самі собою, або можуть бути переборені за допомогою заходів, спрямованих на зміцнення цієї системи» [5].

За словами російського аналітика Н. Яковенко, соціальний вибух в Іспанії, Греції, заворушення в Італії й Франції кидають виклик самій суті моделі суспільства, що багато років цілком успішно функціонувала на Заході [6].

На підставі вищевикладеного можна висловити точку зору, що нинішні глобальні виклики та загрози чинять надпотужний системний вплив на розвиток усіх, і насамперед національних господарських, процесів: вони призводять до краху національних моделей економіки й державного регулювання, розхитують фінансово-економічний простір, посилюють його нелінійність, нестабільність, непрогнозованість, хаотичність.

Потужним процесом, який виокремився на початку ХХІ століття, стала криза жорстко детермінованої вертикальної ієрархії державного управління. Система національного економік дедалі більше тяжіє до горизонтального мережевого хаосу, господарської атомізації, яка передбачає самоорганізацію, самозайнятість та самопланування.

На тлі окреслених трендів суттєво зростає частка некерованого хаосу (який завжди певною мірою присутній в економіці), активізуються некеровані впливи на майбутній розвиток як світової, так і національних систем господарства.

Потрібно враховувати те, що у просторі некерованого хаосу завжди функціонують різні мейнстріми (англ. *mainstream* – основна течія; термін, яким позначається головний напрям у певній сфері), що мають якісно відмінні характеристики:

1. Креативний мейнстрім, де відбувається структурування життєдайних сил, росту і процвітання.
2. Нульовий мейнстрім, де енергія розвитку знаходиться у стані нульового потенціалу.
3. Руйнівний (некрофільний) мейнстрім, де переважають сили руйнації та розпаду.

У кризові й посткризові періоди зазначені мейнстріми хаосу в різних країнах знаходяться в різних співвідношеннях, але важливим для подальшого розвитку є те, який із них, зрештою, переважить. Таким чином, власне наявність мейнстрімів у просторі хаосу закладає можливість багатоваріантного розвитку. Хаос, як ми зазначали вище, сприяє формуванню мереживо-горизонтальних, а не вертикально-ієрархічних систем. За цих умов посилюється роль державного регулювання, тобто зовнішнього управління процесами організації, самоорганізації та руйнування.

Країни, які входять у річище креативного мейнстріму в період наростання й розширення ареалу хаосу, за допомогою адаптованої й відповідно трансформованої моделі державного регулювання спроможні якісно оновити, трансформувати економічну модель таким чином, щоб вона була адекватною новим світовим імперативам і національним потребам, а відтак вийти на нові траєкторії розвитку, надавши імпульс для формування вищих (п'ятого та шостого) господарсько-технологічних укладів.

У цей контекст органічно вписується думка д-ра філософ. наук, професора РАДС при Президентові РФ Князевої О. М. та чл.-кор. РАН Курдюмова С. П., що «...хаос є стимулом, поштовхом еволюції, виходом із еволюційної

безвиході, а спонтанність являє собою кшталт життєвого прориву; на стадії спаду активності та зростання дисипативних, розсіювальних, хаотичних процесів можуть встановлюватися нові зв'язки, виникати нові структури; хаос використовується як фактор оновлення складної організації» [7].

Якщо ж держава та більшість її господарських структур потрапляють у руйнівний мейнстрім, то модель управління національною економікою набуває руйнаторсько-ентропійного характеру, що призводить до застигlosti прецесійного (занепадаючого) стану економіки. Країна з такою економікою стає перманентно транзитивною і знаходиться у процесі постійних аналогових, лінійних змін, які ведуть до поглиблення та поширення системної руйнації. По суті, економічний розвиток набуває вигляду руйнаторської спіралі низхідного типу.

На наш погляд, особливо вразливими щодо нових глобалізаційних викликів і широкої експансії фінансово-економічних криз виявилися моделі економіки та державного регулювання в тих країнах, де найбільшої глибини набули такі небезпечні процеси:

1. Наростання розриву в доходах між багатими і бідними, що досягло небезпечного рівня й посилює протиріччя, нерівність можливостей, соціальну активність усередині суспільства. Дж. Стігліц (*Joseph Stiglitz, 2012*) з цього приводу зазначає, що «прірва між одним відсотком найбагатших та іншими 99 відсотками населення є величезною і постійно розширюється. Це визначальна характеристика американської крайньої нездорової економіки, модель якої просто жахлива» [4].

В Україні ці процеси також відчутні повною мірою. За даними експертів Програми розвитку ООН в Україні, абсолютно бідних у нас поменшало – від 16,8% у 2010 р. до 14,6% у 2011 р., але тих, хто працює заради їжі, – побільшало. За минулий рік відсоток таких людей в Україні зріс до 41,5%. Збільшилася також частка тих, чие споживання менше, ніж прожитковий мінімум: до 25,8% у 2011 р. проти 23,5% у 2010 р. До цієї категорії ризику належать уже не тільки пенсіонери, а й сім'ї з дітьми [8].

2. Викривлення системи державного управління в бік переважної орієнтації на обслуговування інтересів невеликої групи власників великого капіталу, олігархату в силу кращого до них політичного ставлення, створення штучного режиму пільг та преференцій. Як наслідок, деякі виробники одержують прерогативу обкладати суспільство витратами, перекладаючи їх на членів суспільства. Подібні негативні зовнішні ефекти особливо чітко виявилися в енергетичній галузі (у тому числі України), у якій державне регулювання зведено до мінімуму, а прибутки приватних корпорацій є надвисокими. Водночас, на громадян перекладено неефективні витрати державних монополій, зокрема НАК «Нафтогаз України».

3. Порушення балансу між саморегуляцією ринків і державним регулюванням на користь останнього, посилення централізації управління. І це природно, оскільки монопольна концентрація власності вимагає централізації управління, а вільна конкуренція – його децентралізації.

Три названі вище процеси тісно пов'язані між собою, стосуються базисних засад національної економічної моделі та свідчать про розвиток системних протиріч усередині відносин володіння, розпорядження, використання й управління власністю. Очевидно, що в рамках існуючої моделі подолати зазначені протиріччя лише фінансовими і позаекономічними етатистськими інструментами практично неможливо.

Отже, очевидно, що в епоху наростання глобалізаційних потрясінь та хаосу країни потребують нової, горизонтально-мережевої моделі управління, характерною ознакою якої має стати ефективне функціонування системи державного регулювання економікою в умовах нестабільності. На перший план висувається необхідність пошуку алгоритму розв'язання системних проблем, що вимагатиме від центрів державного управління прийняття

непростих рішень, і насамперед про перехід до нової моделі розвитку економіки, здатної забезпечити її адаптивність, стабільність, виживаність. Фактично сьогодні як у глобальному, так і національному ареалі виник та посилюється попит на таку економічну модель розвитку, що утвердить функціонування здорової системи капіталізму, а саме постіндустріальної моделі народного капіталізму.

Усвідомлюючи це, держави багатьох країн світу, яких накрила хвиля хаосу, зважилися на зміну управлінського імператива й почали перехід від жорсткої моделі прямого втручання держави на рівні економічного базису до м'яких недирективних форм регулювання національною економікою. Подібна зміна не потребуватиме великих витрат державного бюджету та соціальної енергії, особливо, якщо цей процес проходитиме на тлі:

- активізації інноваційного розвитку, по суті, масового застосування нововведень на всьому господарському полі;
- виникнення та всілякої підтримки осередків самоорганізації, де власне й формується модель горизонтально-мережевого управління і скорочується зона некерованого хаосу; налагодження партнерства між державою та такими центрами;
- формування середовища інформативності, креативності, високого рівня комунікативності у соціумі;
- полегшення доступу до власності, капіталу, знань та інформації всіх членів суспільства;
- розширення меж відкритості й прозорості всіх систем і усунення тенденцій до дисипативності;
- створення критичної маси реформаторів у владній еліті, які мають відповідні знання й готові до якісних, радикальних змін.

Потрібно також враховувати, що трансформація системи світового господарства від детермінованої директивної вертикально-ієрархічної до хаосо-керованої або некерованої із трьома стрижневими мейнстрімами горизонтально-мережевого типу відбувається в умовах низхідної стадії великого циклу (хвилі) М. Кондратьєва. Дія цієї стадії розпочалася у 2007 році й триватиме не менш як 25 років. Як відомо, великі цикли (хвилі) мають часову тривалість у середньому 50–60 років, складаються із двох стадій (висхідної та низхідної), кожна з яких, своєю чергою, поділяється на дві фази: висхідна стадія – на фази пошквалювання і зростання, низхідна – на фази падіння та депресії (застою) [9]. Великі цикли мають за мету відновлення економічної рівноваги вищого рівня і трансформацію капітального багатства, перехід найбільших капітальних вартостей на якісно вищий господарсько-технологічний рівень шляхом масового втілення новітніх інновацій та набуття робочою силою якісно нового професійного рівня. У нашому випадку це означає перехід світової економіки до комп'ютерно-інтернетової інформаційної моделі, де основною рушійною силою, головним чинником усіх господарських процесів стає інтелектуальний капітал інноваційного типу.

Про роль цих (чи подібних) чинників у періоди нерівноважного стану економічної системи (кризи, депресії) наголошував ще відомий австрійський економіст Шумпетер Й. (*Schumpeter J.*), засновник неортодоксальної теорії економічного розвитку. Він розглядав цей стан як необхідне середовище для «запуску» механізму реорганізації економічної структури за допомогою групової взаємодії підприємців-новаторів, що породжує синергетичний ефект, самоорганізацію соціуму та сприяє подоланню економічної кризи шляхом кластерного утворення нових виробничих комбінацій [10, с. 157].

Із цим підходом корелюється і позиція Аккоффа Р. (*Ackoff R.*), який зазначав: «Тільки через креативне мислення та інноваційність можливо трансформувати суспільство в таке, яке здатне на більш справедливі розподіл добробуту, якості життя, можливості розвитку...» [11].

У своїх працях А. Акаєв розвиває думку стосовно переходу до шостого великого циклу і його зв'язку із появою та комерційним застосуванням якісних інновацій вищого рівня [12].

На протизвагу світовим тенденціям в Україні продовжує домінувати детермінована вертикально-ієрархічна модель державного управління (регулювання), що базується на жорстких директивних (прямих) методах уніфікації (однотипності) рішень та завдань у рамках національної економіки, використанні позаекономічних методів управління, прямому, лінійному втручанні державної машини у життя економічних суб'єктів усіх рівнів, поширенні й посиленні етатизму. Ця модель не спрямована на формування життєдайної, конкурентоспроможної, зростаючої економіки та заможного і процвітаючого середнього класу, розвитку малої та середньої національної буржуазії креативного типу. Чинна модель управління національною економікою призвела до формування в Україні найбільш паразитичної і загниваючої моделі державно-монополістичного, кланово-олігархічного капіталізму.

Усі інструменти та важелі нинішньої моделі державного регулювання спрямовані на підтримку саме моделі державно-монополістичного капіталізму: бюджетна, фінансова, податкова, дозвільна системи працюють на збільшення могутності великого фінансово-промислового та лихварського капіталу, що має монополію природу; посилюється вплив держави на розвиток продуктивних сил і рух фінансових потоків. Держава через різні форми, способи, методи та інструменти своєї діяльності активно вносить зміни у структуру власності, сферу обміну і розподілу товарів та послуг. Пряме втручання в економічний базис з боку держави призводить до негативних зрушень у соціально-економічній структурі українського суспільства, формування нових центрів впливу і прийняття ключових рішень стосовно векторів економічного розвитку країни на національному рівні та в системі світового господарства, які за своєю природою є антагоністичними один одному.

Своєю чергою, монополістична буржуазія лихварсько-компрдорського типу, яка швидко формується в Україні, для зміцнення своїх позицій прагне якомога повніше використати господарське, економічне і соціальне поле держави шляхом захоплення командних висот у державній машині. При цьому поєднання сили держави та монополістичних структур не вичерпується рамками економіки, охоплюючи також політичну, ідеологічну, інформаційну сфери.

Внутрішня сутність такої моделі державного регулювання (по суті – управління), а відтак і моделі національного економічного розвитку не пристосована до стабільного функціонування в умовах перманентних криз та хаосу, що наростає. Сьогодні фактично тільки економіки тих країн, які розвиваються за моделлю, що відповідає параметрам народного капіталізму, демонструють здатність адаптуватися до нових викликів і досягнути найвищих рівнів конкурентоспроможності та соціально-економічної ефективності. Найкращий досвід подолання криз і функціонування в її умовах мають країни, де народний капіталізм набув корінного, структурного та системного розвитку. Ідеться передусім про Австрію, Норвегію, Фінляндію, Швейцарію, Швецію.

Зміна економічної моделі, зокрема в Україні, передбачає проведення ряду ключових трансформацій у сфері економіки, державного регулювання, адміністративно-територіального устрою, місцевого самоврядування, охорони здоров'я, освіти, соціального забезпечення, енергетичного сектору, що потребуватиме координації дій різних урядових суб'єктів, а також регуляторів, негайного й рішучого скорочення державного боргу, збалансування державного і місцевих бюджетів, вирівнювання стимулів тощо. Держава повинна розробити й запропонувати громадянам, й передусім економічним суб'єктам, такі права власності, функції органів влади, інфраструктуру, податкові закони, які б заохочували людей ініціювати нові ідеї й перетворювати їх у вигідні ділові моделі на практичному рівні. Це логічний шлях для підвищення добробуту населення країни (нагадаємо, що категорія добробуту включає доходи населення і його споживання, зайнятість та безробіття, житлові умови, вартість майна домашніх госпо-

дарств, забезпеченість населення соціально-культурними послугами, тривалість життя, рівень освіти, здоров'я нації тощо) в коротко- і довгостроковому періодах, найбільш повного задоволення потреб у ланцюзі «індивідуум – суб'єкти господарювання – суб'єкти державного управління – суспільство в цілому», створення критичної маси багатих людей (широкого процвітання) у країні, а відтак і національного багатства.

Чи докладав український уряд зусилля для трансформації моделі державного регулювання та підтримки ділової активності населення у країні? Думаємо, що так, і ці зусилля не були нульовими, однак вони призвели до негативних незворотних наслідків, серед яких:

- 1) зміцнення позицій великого державно-монополістичного капіталу олігархічного типу – паразитичного й загниваючого за своєю природою;
- 2) величезне зростання валового державного та корпоративного боргу і неможливість його обслуговування без подальших зовнішніх та внутрішніх запозичень;
- 3) скорочення економічних свобод для малого й середнього бізнесу;
- 4) збільшення кількісного та якісного розриву в доходах між багатими і бідними;
- 5) поширення процесів монополізації в усі царини економічного буття, згорання конкуренції, а відтак – системний підірв вільного підприємництва;
- 6) перманентне зростання від'ємного сальдо платіжного та зовнішньоторговельного балансу;
- 7) швидке скорочення золотовалютних резервів Національного банку України;
- 8) політичне напруження в суспільстві;
- 9) посилення ризиків та викликів для майбутнього розвитку всієї соціально-економічної системи.

Ужиті урядом України заходи виявилися неефективними, бо він передовсім виражає інтереси бюрократії та великого паразитичного капіталу, які відчули в намічених реформах «загрозу втратити свою владу, привілеї, уседозволеність і можливість паразитувати на державній власності... Без корінного реформування системи державного управління здолати цей опір буде неможливо» [13, с. 484].

Висновки. Таким чином, Україна, перебуваючи нині, як і багато інших країн, у середовищі хаосу, може використати його позитиви та перейти у цей період до цивілізаційно й ментально притаманної їй моделі народного капіталізму [14]. Для цього передусім потрібно змінити головний імператив – трансформувати модель державного регулювання національною економікою на таку, яка відповідає загальноприйнятим міжнародним стандартам:

- позбавлена лінійних та авторитарних підходів до управління,
- орієнтована на впровадження таких суспільних цінностей, як національна безпека, недоторканність особистості, майна, власності, підвищення рівня життя та освіти,
- реально забезпечує розвиток конкуренції, середнього класу, дрібної і середньої трудової приватної власності, місцевого самоврядування,
- підвищує економічну ефективність та конкурентоспроможність країни.

Література

1. Малий І. Еволюція національного, регіонального і глобального в управлінні економікою / І. Малий, О. Тищенко // Журнал європейської економіки. – 2012. – Том. 11 (№ 2). – Червень. – С. 145–160.
2. Маліков В. В. Визначення напрямів державного регулювання економіки / В. В. Маліков // Науково-виробничий журнал «Держава та регіони». Серія: Державне управління. – Дніпропетровськ, 2011. – № 1. – С. 72–76.
3. Уильямсон О. И. Экономические институты капитализма. Фирмы, рынки, «отношенческая» контрактация / О. И. Уильямсон. – СПб.: Лениздат; CEV Press, 1996. – 702 с.
4. Hacker, and Pierson, P. What Krugman & Stiglitz Can Tell Us. – The New York : Review of Books, Septembre 27, 2012. – Available at <http://www.nybooks.com/articles/archives/2012/sep/27/what-krugman-stiglitz-can-tell-us/?page=1>

5. Ruch, M. *Etat(s) de guerre en Europe* (Septembre 11, 2012). – Available at <http://alliancegeostrategique.org/2012/09/11/etats-de-guerre-en-europe/>
6. Яковенко Н. Как совместить социальную справедливость и экономический рост? (15.10.2012). – Available at http://inosmi.ru/op_ed/2012/1015/200947041.html#ixzz29g2YS8mG
7. Князева Е. Н. Козволюция сложных социальных структур: баланс доли самоорганизации и хаоса [Электронный ресурс] / Е. Н. Князева, С. П. Курдюмов. – М. : Институт философии РАН и Институт прикладной математики им. М. В. Келдыша РАН / Сайт С. П. Курдюмова «Синергетика». – Режим доступа : <http://spkurdyumov.narod.ru/KnyazevaKurdyumov11.htm>
8. Пронічева О. 15% українців живуть за межею бідності [Електронний ресурс] / О. Пронічева // Голос Америки, 17.10.2012. – Режим доступа : <http://ukrainian.voanews.com/content/op-ukraine-poverty/1528117.html>
9. Кондратьев Н. Д. Большие циклы конъюнктуры и теория предвидения / Н. Д. Кондратьев. – М. : Экономика, 2002. – 550 с.
10. Шумпетер Й. Теория экономического развития / Й. Шумпетер – М. : Прогресс, 1992. – 455 с.
11. Ackoff, R. *Redesigning Society* / R. L. Ackoff, Sh. Rovin. – Stanford, California : Stanford University Press, 2003. – 184 p.
12. Кондратьевские волны. Аспекты и перспективы / Ответ. ред. А. А. Акаев, Р. С. Гринберг, Л. Е. Гринин, А. В. Коротаев, С. Ю. Малков. – Волгоград : Учитель, 2012. – 384 с.
13. Ансофф И. Стратегическое управление / И. Ансофф ; сокр. пер. с англ. / науч. ред. и авт. предисл. Л. И. Евенко. – М. : Экономика, 1989. – 519 с.
14. Соскин О. І. Модель народного капіталізму як основа конкурентоспроможного розвитку української економіки / О. І. Соскин // Економіст. – 2010. – № 2. – С. 21–25.
2. Malikov, V. (2011). Determination of areas of state regulation of economy. *The State and the Region*, 2011, no. 1, pp. 72–76 (in Ukr.).
3. Williamson, O. (1996). *The Economic Institutions of Capitalism. Firms, markets, «relational» contracting*. St. Petersburg: Lenizdat, 1996. 702 p. (in Rus.).
4. Hacker, and Paul Pierson (2012). *What Krugman & Stiglitz Can Tell Us*. The New York: Review of Books. Accessed September 27, 2012, at <http://www.nybooks.com/articles/archives/2012/sep/27/what-krugman-stiglitz-can-tell-us/?page=1>
5. Ruch, M. (2012). *Etat(s) de guerre en Europe*. Accessed September 11, 2012, at <http://alliancegeostrategique.org/2012/09/11/etats-de-guerre-en-europe/>
6. Yakovenko, N. (2012). *How to combine social equity and the economic growth?* Accessed October 15, 2012, at http://inosmi.ru/op_ed/20121015/200947041.html#ixzz29g2YS8mG (in Rus.).
7. Knyazeva, E., Kurdyumov, S. (2012). *Co-evolution of complex social structures: the share of self-organization and the balance of chaos*. Moscow: Russian Academy of Sciences, 2012. 25 p. Accessed at <http://spkurdyumov.narod.ru/KnyazevaKurdyumov11.htm> (in Rus.).
8. Pronicheva, O. (2012). 15% of Ukrainians live below the poverty line. *Voice of America* October 17, 2012. Accessed at <http://ukrainian.voanews.com/content/op-ukraine-poverty/1528117.html> (in Ukr.).
9. Kondratiev, N. (2002). *Long cycle of conjuncture and the theory of foresight. Selected works*. Moscow: Economics, 2002. 550 p. (in Rus.).
10. Schumpeter, J. (1992). *The Theory of Economic Development*. Moscow: Progress Publishers, 1992. 455 p. (in Rus.).
11. Ackoff, R., Rovin, Sh. (2003). *Redesigning Society*. Stanford, California: Stanford University Press, 2003. 184 p.
12. Akayev, A, Greenberg, R., Grinin, L., Korotaiyev A, Malkov S. (2012). *The wave of Kondratyev. Aspects and prospects*. Volgograd: Teacher, 2012. 384 p. (in Rus.).
13. Ansoff, I. (1989). *Strategic Management*. Moscow: Economics, 1989. 519 p. (in Rus.).
14. Soskin, O. (2010). Model of National Capitalism as the Foundation Competitive Development of the Ukrainian Economy. *Economist*, 2010, no. 2, pp. 21–25 (in Ukr.).

Стаття надійшла до редакції 01.12.2012

References

1. Malyi, I. (2012). Evolution of national, regional and global economies in management. *Journal of the European Economy*, 2012, Vol. 11 No 2, June, pp. 145–160 (in Ukr.).

Received 01.12.2012

Baltic International Academy, Latvia
 Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Poland
 Linnaeus University, Sweden
 Bucks New University, Great Britain
 Institute of Society Transformation, Ukraine
 The ECONOMIC ANNALS-XXI Journal, Ukraine

Have an honor to invite you to
 International Scientific-Practical Conference

«TRANSFORMATION OF REGIONAL ECONOMIES: SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND COMPETITIVENESS»

Riga, Latvia, June 7-8, 2013

Increasing and preserving of certain regional socio-economic systems potential within the common economic space of the EU, and also the depth of crisis occurrences in some branches of economic complex require steady economic growth providing and regional competitiveness increasing, working out and implementing of strategic socio-economic development programs, forwarded to the economic models transformations and the basis for sustainable development and competitiveness increase creation. Taking this into account, EU-27 market and also of other regional unities needs being deeply analyzed not only in the dimension of separate regions' strategic interests formation and coordination, their contradictions leveling, but also in the dimension of practical evaluation, diagnostics and evening out of regional socio-economic systems conditions of development.

The aim of the Conference is to evaluate the process of regional economic systems transformation and to determine the factors for their sustainable development.

Directions of the Discussion:

1. Economics and regional management.
2. Legal aspects of regional development and cooperation.
3. Security of regions and their inhabitants.

Those who wish to participate in the work of the international scientific-practical conference should register until May 5, 2013 and send the theses (4 pages) in English to the e-mails of the Conference Organizational Committee. The volume of theses will be published before the beginning of the Conference. The best speeches by results of the Conference may be published as the scientific articles in the scientific Journal «ECONOMIC ANNALS-XXI» (registered in: EBSCOhost, USA; Index Copernicus, Poland; Ulrich's Periodicals Directory, Britain, USA; C.E.O.L., Germany; GESIS, Germany).

Contacts of the Conference Organizational Committee:

For Latvia, Ukraine and other countries – Prof. Inna Stecenko: doktorantura@bsa.edu.lv

For Poland – Prof. Jacek Zielinski: uczelniajz@tlen.pl

Concerning articles publication in the ECONOMIC ANNALS-XXI – Dr. Antonina Matviychuk: antonina_matviychuk@i.ua

Conference Organizational Committee